SPRAWDZIAN · JĘZYK POLSKI

Sprawdzian z „Innego świata” **Grupa A**

Gustaw Herling-Grudziński

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 12

8 zadań, 12 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

> Kostylew wychowywał się w ślepej wierze w system sowiecki, wpojonej przez ojca. Na studiach w Akademii Morskiej we Władywostoku przypadkiem trafił do prywatnej wypożyczalni książek.

Dlaczego Kostylew rozczarował się komunizmem?

(A) Bo dzięki lekturze literatury francuskiej (Balzac, Stendhal, Flaubert) odkrył istnienie innego świata — zrozumiał, że partia ukrywała przed nim prawdę o Zachodzie

(B) Bo jego ojciec zdradził ideały partii — gdy odkrył, że ojciec potajemnie handlował z cudzoziemcami, zrozumiał, że komunizm jest fikcją nawet dla jego najwierniejszych wyznawców

(C) Bo został pobity przez strażników obozowych — brutalne śledztwo i tortury w więzieniu uświadomiły mu, że system, w który wierzył od dziecka, opiera się na przemocy

(D) Bo zobaczył bogactwo zachodnich dyplomatów — podczas rejsu do zagranicznych portów ujrzał dobrobyt obcokrajowców i zrozumiał, że partia okłamywała go co do nędzy Zachodu

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

> Na początku rozdziału „Ręka w ogniu” narrator opisuje, jak śledztwo, a potem obóz łamią psychikę więźnia: „pomiędzy skojarzeniami powstają luki”, „myśli i uczucia obluzowują się” — człowiek popada w stan tępoty i posłuszeństwa.

Grudziński opisuje sposób, w jaki system „preparował” więźniów. Na czym to polegało?

(A) Na fizycznym wzmacnianiu więźniów do ciężkiej pracy — lepsze racje żywnościowe i odpoczynek miały przygotować ich do wyrębu lasu, bo system potrzebował sprawnej siły roboczej

(B) Na szkoleniu więźniów w nowych zawodach — kursy dla drwali, cieśli i mechaników miały przygotować ich do życia po wyjściu na wolność i do uczciwej pracy dla kraju

(C) Na celowym niszczeniu woli, tożsamości i uczuć więźnia przez głód, wycieńczenie i terror — aż do stanu tępej uległości, w którym człowiek przestawał myśleć i czuć

(D) Na izolowaniu więźniów od siebie, by nie mogli rozmawiać — zakaz kontaktów, pojedyncze cele i donosiciele miały uniemożliwić bunt i wymianę informacji

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–1 pkt)

> Tadeusz Borowski (1922-1951) opisuje obóz w Oświęcimiu z perspektywy narratora Tadka — więźnia uprzywilejowanego, który jest częścią systemu obozowego. Z jego opowiadań wywodzi się pojęcie „człowieka zlagrowanego" — zdemoralizowanego przez obóz.

Czym różni się spojrzenie Grudzińskiego na obóz od perspektywy Borowskiego w „Opowiadaniach"?

- (A) Obaj mają identyczną perspektywę — nihilizm i brak nadziei; zarówno narrator „Innego świata", jak i Tadek są ludźmi zlagrowanymi
- (B) Grudziński pisze satyrę, a Borowski — tragedię: „Inny świat" ośmiesza sowiecką biurokrację, a „Opowiadania" mają wymiar antycznego fatum
- (C) Grudziński zachowuje wiarę w możliwość obrony godności, mimo że bunt jest daremny; Borowski ukazuje totalną degradację moralną bez nadziei
- (D) Borowski opisuje łagier sowiecki, a Grudziński — obóz niemiecki; dlatego pierwszy widzi w obozie degradację, a drugi okazję do heroizmu

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 4. (0–1 pkt)

> Gorcew, były śledczy NKWD, zostaje rozpoznany w łagrze i przez miesiąc zamęczony pracą przez współwięźniów, a Trzeci Oddział się nie wtrąca. Znajomy inżynier komentuje: „Dawniej rzucano niewolników lwom na pożarcie, teraz rzuca się lwy na pożarcie niewolnikom".

Dlaczego Grudziński pisze, że w historii Gorcewa „prześladowcy zawarli milczące porozumienie z prześladowanymi"? Co to mówi o naturze systemu?

- (A) Grudziński wyraża czyste współczucie wobec Gorcewa — przedstawia go jako niewinną ofiarę zemsty tłumu, a milczące porozumienie to wyraz jego oburzenia na okrucieństwo współwięźniów
- (B) System chronił byłych funkcjonariuszy NKWD — Trzeci Oddział ukrywał ich tożsamość przed więźniami, a porozumienie oznacza, że władze i więźniowie wspólnie strzegli tej tajemnicy
- (C) Gorcew zasłużył na karę i więźniowie wymierzyli sprawiedliwość — Grudziński pochwala ich czyn jako akt dziejowej zemsty, a porozumienie z władzą uznaje za słuszną współpracę w ukaraniu kata
- (D) System celowo mieszał katów i ofiary w jednym łagrze, tworząc sytuację, w której ofiary stawały się katami — co zacierało granicę moralną i niszczyło solidarność więźniów

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 5. (0–1 pkt)

Które stwierdzenia o „Innym świecie" jako dziele literackim i historycznym są trafne?

- [A] Pierwsze wydanie ukazało się po angielsku (1951) z przedmową Bertranda Russella — w PRL książka była zakazana przez cenzurę i krążyła w drugim obiegu, co świadczy o sile politycznej tego świadectwa
- [B] Utwór łączy dokumentalność z uniwersalną refleksją o kondycji człowieka — nie jest tylko świadectwem historycznym, ale filozoficznym pytaniem o granice ludzkiej natury
- [C] Dzieło zostało entuzjastycznie przyjęte w PRL i wydane masowym nakładem w latach 50.
- [D] Grudziński opublikował swoje świadectwo dopiero po „Archipelagu GUŁag" Sołżenicyna (1973), korzystając z jego sławy

Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

> Narrator proponuje, by w akcie oskarżenia słowa o walce ze Związkiem Sowieckim zamienić na słowa o walce z Niemcami. Odpowiedzią jest uderzenie otwartą dłonią, a przy podpisywaniu dokumentu sędzia śledczy pociesza go: „To wychodzi na jedno".

Na podstawie przytoczonej wymiany zdań ze śledztwa wyjaśnij, co ten epizod mówi o sowieckim wymiarze sprawiedliwości.

Zadanie 7. (0–2 pkt)

> Narrator pisze o „Pałacu Zimowym" w leningradzkiej Pieriesyłce, że „im lepiej się czuje materialnie «polityczny» w więzieniu, tym odważniej tęskni za wolnością", i przypomina więźniów carskich, którzy żyli dostatnio, a potem obalili carat.

Wyjaśnij, dlaczego — według narratora — władze sowieckie tworzą znośne warunki więzienne tylko dla bytowików, a nie dla więźniów politycznych.

Zadanie 8. (0–3 pkt)

> Narrator modli się w duchu bluźnierczo: „Boże, daj mi samotność, gdyż nienawidzę ludzi". Pisze też: „Umierałem więc, zmartwychwstając."

Zinterpretuj doświadczenie narratora z nocy w szpitalu, opisane w rozdziale „Zmartwychwstanie". Na czym polega paradoks tego „zmartwychwstania"?

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/polski/inny-swiat

SPRAWDZIAN · JĘZYK POLSKI

Sprawdzian z „Innego świata”

Grupa B

Gustaw Herling-Grudziński

Imię i nazwisko: _____

Klasa: _____

Data: _____

Punkty: _____ / 12

8 zadań, 12 pkt. Czytaj uważnie polecenia. W zadaniach otwartych pisz pełnymi zdaniami.

Zadanie 1. (0–1 pkt)

Czym była „Trupiarnia” w łagrze?

Ⓐ Barakiem dla więźniów zbyt słabych do pracy — teoretycznie mieli odpocząć, ale z powodu obciętych racji żywnościowych najczęściej umierali

Ⓑ Kostnicą dla zmarłych więźniów — tam składano ciała przed pochówkiem w zbiorowych mogiłach za ogrodzeniem łagru, zwykle raz w tygodniu

Ⓒ Miejscem, gdzie palono ciała zmarłych — obozowym krematorium, w którym pracowali więźniowie odpowiedzialni za usuwanie zwłok z baraków

Ⓓ Izbą karną, w której katowano za przewinienia — więźniów zamykano tam za kradzież lub bójkę, a wielu nie przeżywało brutalnych przesłuchań

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 2. (0–1 pkt)

Kim był Gorcew i jaki był jego los w obozie?

Ⓐ Byłym funkcjonariuszem NKWD, który został rozpoznany przez współwięźniów — dokonali na nim samosądu, zamęczając go pracą, aż zamarzł w zaspie

Ⓑ Polskim oficerem, który zorganizował bunt więźniów w baraku — po wykryciu spisku został publicznie rozstrzelany przez strażników

Ⓒ Lekarzem obozowym, który potajemnie pomagał chorym więźniom — zmarł na tyfus, zarażony w obozowym szpitalu podczas epidemii

Ⓓ Nauczycielem, który po nocach uczył współwięźniów czytać — zginął od kuli strażnika podczas nieudanej próby ucieczki z łagru

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 3. (0–1 pkt)

> Aleksander Sołżenicyn (1918-2008) w „Archipelagu Gułag" (1973) stworzył monumentalny opis systemu łagrów na podstawie relacji setek świadków i własnych doświadczeń. Dzieło ma charakter historyczno-dokumentalny i obejmuje cały system.

Jak „Inny świat" wpisuje się w tradycję „literatury świadectwa" i czym różni się od „Archipelagu Gułag" Sołżenicyna?

(A) Grudziński pisze z perspektywy jednego człowieka (osobiste świadectwo), koncentrując się na kondycji ludzkiej i psychologii. Sołżenicyn tworzy panoramę systemu — historię, geografię, statystykę. Grudziński to „medalion", Sołżenicyn to „encyklopedia"

(B) Grudziński tworzy fikcję — zmyśloną powieść o wymyślonym obozie i fikcyjnych postaciach, bez oparcia we własnych przeżyciach. Sołżenicyn pisze dokument oparty na relacjach setek świadków. Grudziński to „beletrysta", Sołżenicyn to „kronikarz"

(C) Obaj piszą z tej samej perspektywy — każdy tworzy panoramę całego systemu łagrów, z historią, geografią i statystyką, a osobiste przeżycia schodzą na dalszy plan. Grudziński i Sołżenicyn to dwie „encyklopedie" tego samego zjawiska

(D) Sołżenicyn był więźniem, a Grudziński — obserwatorem z zewnątrz: polski autor zna łagry z relacji uciekinierów i dokumentów, więc opisuje je z dystansu reportera. Sołżenicyn to „świadek", Grudziński to „sprawozdawca" cudzych losów

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 4. (0–1 pkt)

Które miejsca w łagrze w Jercewie pełniły szczególną rolę w życiu więźniów?

[A] Dom Swidanij — barak, w którym więźniowie mogli spotkać się z rodziną

[B] Kaplica — barak, w którym więźniowie codziennie uczestniczyli we mszy

[C] Biblioteka uniwersytecka — z bogatym księgozbiorem europejskim

[D] Trupiarnia — barak dla nieuleczalnie chorych, skazanych na śmierć z głodu

Zaznacz wszystkie poprawne odpowiedzi.

Zadanie 5. (0–1 pkt)

> W rozdziale „Głód" narrator analizuje wpływ ekstremalnych warunków na naturę ludzką. Pisze: „Przekonałem się wielokrotnie, że człowiek jest ludzki w ludzkich warunkach" — i dlatego uważa za nonsens sądzenie ludzi według tego, co zrobili w warunkach nieludzkich.

Grudziński formułuje w rozdziale „Głód" zdanie uważane za kluczowe przesłanie książki. Jak ono brzmi i co oznacza?

(A) Oznacza, że moralność zachowują ludzie silni — kto w obozie ma dość siły fizycznej i woli, ten nie ulega głodowi i przemocy, a słabi upadają moralnie z własnej winy, bo zabrakło im charakteru

(B) Jest pochwałą systemu obozowego jako szkoły przetrwania — głód, terror i przemoc hartują człowieka, uczą go dyscypliny i pokory, a więzień wychodzi z łagru silniejszy i dojrzalszy moralnie niż przed aresztowaniem

(C) Oznacza, że ludzie z natury są dobrzy i nic nie może ich zmienić — nawet w nieludzkich warunkach (głód, terror, przemoc) więźniowie zachowują współczucie i solidarność, bo człowieczeństwa nie da się zniszczyć

(D) Oznacza, że w nieludzkich warunkach (głód, terror, przemoc) człowiek traci zdolność do zachowań moralnych — nie dlatego, że jest z natury zły, lecz dlatego, że system celowo niszczy w nim człowieczeństwo

Zaznacz jedną poprawną odpowiedź.

Zadanie 6. (0–2 pkt)

> Otto kończy spór zdaniem, że ojczyzna jest zawsze ojczyzną, a Rosja zawsze będzie „gównem". Narrator porównuje wtedy rozmowę z nimi do tłumaczenia trzem szczurom uwięzionym w potrzasku, że kolejna dziura prowadzi do takiej samej pułapki.

Wyjaśnij, dlaczego narrator zrezygnował z przekonywania trzech niemieckich komunistów o potworn ościach hitleryzmu.

Zadanie 7. (0–2 pkt)

> Kostylew co kilka dni, przed wizytą w ambulatorium, wsuwał prawą rękę do ognia, by rana się nie goiła i by nie musiał pracować dla systemu, który go oszukał. Grudziński odkrył ten sekret przypadkiem i obiecał go nie zdradzać.

Na czym polega symbolika tytułu rozdziału „Ręka w ogniu"? Jak Kostylew przez samookaleczenie wyraża bunt?

Zadanie 8. (0–3 pkt)

> Dawny towarzysz z celi witebskiej wyznaje w Rzymie, że złożył fałszywe zeznanie, po którym rozstrzelano czterech Niemców z jego brygady, i prosi: „Powiedz tylko to jedno słowo: rozumiem...". Narrator: „Nie, nie mogłem wymówić tego słowa."

Wyjaśnij, dlaczego w epilogu narrator nie potrafi wypowiedzieć słowa, o które prosi go dawny współwięzień, i jak można ocenić tę odmowę.

Rozwiąż ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: matury-online.pl/sprawdzian/polski/inny-swiat

Sprawdzian z „Innego świata”

Grupa A

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **C**

3. (1 pkt) **C**

4. (1 pkt) **D**

5. (1 pkt) **A, B**

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Narrator chciał przejść na Litwę, żeby walczyć z Niemcami, ale w akcie oskarżenia napisano, że zamierzał walczyć ze Związkiem Sowieckim. Gdy prosi o zmianę jednego słowa, dostaje w twarz, a śledczy mówi, że to wychodzi na jedno. Wymiar sprawiedliwości nie szuka prawdy — ma gotową formułę zbrodni, a przemoc i podpis więźnia tylko ją zatwierdzają. Dla władzy nie ma znaczenia, z kim ktoś chciał walczyć; ważne, że jest winny.
Punktacja: Wyjaśnienie, że akt oskarżenia jest fikcją: prawdziwy zamiar (walka z Niemcami) zostaje przepisany na zbrodnię przeciw ZSRR, a oskarżony musi podpisać cudzą wersję (1 pkt). Wniosek: śledztwo nie służy ustaleniu prawdy — przemoc zastępuje argument, a cyniczne „wychodzi na jedno” pokazuje, że dla władzy treść winy nie ma znaczenia, liczy się wyrok (1 pkt).

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Bytowicy — drobni przestępcy z krótkimi wyrokami — mają w Pieriesyłce dobre warunki, pracę, widzenia i są zadowoleni; jeden z nich mówi, że oddycha tu swobodniej niż na wolności. U nich wygoda rodzi pokorę. Więzień polityczny, któremu jest lepiej, tym odważniej tęskni za wolnością i buntuje się przeciw władzy. Narrator przypomina, że więźniowie i zesłańcy carscy żyli dostatnio, a jednak obalili carat. Stalin zna to z własnego doświadczenia, więc politycznych trzyma w głodzie i poniżeniu, by zdusić w nich wolę oporu.
Punktacja: Wyjaśnienie, że u bytowików dobre warunki wzbudzają pokorę i zadowolenie (więzień nie narzeka na brak wolności) (1 pkt). Wyjaśnienie, że u więźnia politycznego dostatek wzmacnia pragnienie wolności i bunt — dlatego system celowo trzyma politycznych w nędzy; przykład więźniów carskich jako argument historyczny (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: W szpitalu, jedynym miejscu, gdzie na noc gaszono światła, narrator leży w ciemności i ciszy i po raz pierwszy czuje, że jest sobą. Samotność daje mu spokój i przywraca pewność własnego istnienia. Ale w tej samej chwili przestaje myśleć o innych — o obozie, przyjaciołach, bliskich — i z rosnącą nienawiścią myśli o więźniu, który jutro zajmie jego miejsce. Stąd modlitwa o samotność z nienawiści do ludzi. Paradoks polega na tym, że zmartwychwstaje jego osobowość, a umiera to, co łączy go z innymi; porównuje się do ślepca, który odzyskał wzrok w próżni pełnej luster.

Grupa B

1. (1 pkt) **A**

2. (1 pkt) **A**

3. (1 pkt) **A**

4. (1 pkt) **A, D**

5. (1 pkt) **D**

6. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Trzej Niemcy przyjechali do Rosji jak do raju proletariatu, a trafili do więzień i łagru; Otto za pijacki toast stracił zęby. Po głodówce zgodzili się nawet na wydanie ich Niemcom, byle wrócić. Gdy narrator pyta, czy naprawdę sądzą, że obozy niemieckie są lepsze, Otto odpowiada, że ojczyzna zawsze jest ojczyzną. Narrator rozumie, że przekonywanie ich byłoby jak tłumaczenie szczurom w potrzasku, że najbliższa dziura prowadzi do takiej samej pułapki: nie mają wyboru między wolnością a niewolą, tylko między dwoma totalitaryzmami.
Punktacja: Przedstawienie sytuacji: Hans, Otto i Stefan — komuniści, którzy uciekli do „ojczyzny proletariatu", zostali uwięzieni, pobici w śledztwie i zatrzymani w ZSRR mimo zgody na repatriację; teraz marzą o powrocie do Niemiec (1 pkt). Wyjaśnienie: w ich położeniu każda alternatywa jest pułapką — mówienie o hitleryzmie byłoby okrutne i bezcelowe, bo nie mają wyboru; porównanie do szczurów pokazuje, że Europa oferuje im dwa podobne więzienia (1 pkt).

7. (2 pkt) Przykładowa odpowiedź: Ręka w ogniu to dosłowny gest i zarazem symbol: Kostylew niszczy narzędzie pracy (rękę), by odmówić udziału w systemie. Nie chce swoją pracą wspierać łagru, który go zniewolił: „Nigdy, rozumiesz, nigdy już nie będę dla nich pracował". To desperacki akt wolności — jedyne, co mu pozostało, to decyzja o własnym ciele; sam nazywa to dobrowolnym męczeństwem. Samookaleczenie jest buntem bardziej radykalnym niż ucieczka, bo odrzuca samą zasadę systemu, w którym trzeba pracować albo umrzeć. Kostylew wybiera trzecią drogę: nie pracuje, nawet za cenę cierpienia.
Punktacja: Wyjaśnienie symboliki tytułu — ręka jako narzędzie pracy zniszczone celowo, by odmówić uczestnictwa w systemie łagrowym (1 pkt); omówienie samookaleczenia jako aktu buntu — wybór trzeciej drogi poza alternatywą: pracuj albo umrzyj, decyzja o własnym ciele jako ostatni przejaw wolności (1 pkt).

8. (3 pkt) Przykładowa odpowiedź: W czerwcu 1945 r. dawny towarzysz z Witebska przyjeżdża do narratora do Rzymu. Opowiada, że w obozie NKWD kazało mu zeznać, iż czterej Niemcy z jego brygady rozmawiali o nadejściu Hitlera. Miał wybór: własna śmierć w lesie albo śmierć tamtych — złożył zeznanie, a ich rozstrzelano. Prosi tylko o jedno słowo: rozumiem. Narrator mógłby je wypowiedzieć nazajutrz po wyjściu z obozu, ale ma już za sobą trzy lata wolności, wojny, przyjaźni i miłości. Uważa, że prawa życia nie są prawami śmierci, więc przyjęcie obozowej logiki byłoby ucieczką od ludzi, do których z trudem wrócił. Odmowa jest bolesna — narrator wie, do czego doprowadzano więźniów — ale broni granicy między zrozumieniem a rozgrzeszeniem.

Skala ocen (orientacyjna, 12 pkt w każdej grupie)

bardzo dobry (5)	11–12 pkt
dobry (4)	9–10 pkt
dostateczny (3)	6–8 pkt
dopuszczający (2)	4–5 pkt
niedostateczny (1)	0–3 pkt

Progi: 90%, 75%, 50%, 30%. Progi w Twojej szkole mogą być inne. W zadaniach otwartych uznaj każdą odpowiedź poprawną merytorycznie, także sformułowaną inaczej niż przykład.

Ten sprawdzian online, z wyjaśnieniem każdej odpowiedzi: **matury-online.pl/sprawdzian/polski/inny-swiat**. Nauczyciele i korepetytorzy ułożą własną kartę z banku ponad 20 tys. zadań: **matury-online.pl/dla-korepetytorow**.